

Agnia Grigas

CRIMEEA ȘI NOUL IMPERIU RUS

Traducere din limba engleză de Cristina Ispas

Prefață de Dan Dungaciu

CORINT
BOOKS

—2017—

Capitolul 1

Întoarcerea la imperiu

Anexarea Crimeii de către Rusia în martie 2014 și războiul care a urmat în estul Ucrainei au alarmat puterile europene și Statele Unite ale Americii și le-au stârnit îngrijorarea cu privire la o posibilă continuare a violențelor. Cu numai un an înainte de preluarea Crimeii, în timp ce mulți dintre experții specializați în spațiul rus anticipau o politică economică externă activă a Rusiei în raport cu statele vecine și o luptă hotărâtoare privind asigurarea supremației asupra Ucrainei, nimeni nu se aștepta la o amenințare militară care să amintească de marile conflicte ale secolului al XX-lea sau de epoca Războiului Rece¹. De fapt, înainte de anexarea Crimeii, părea chiar neverosimil să mai existe vreo amenințare serioasă la adresa spațiului postsovietic. După Crimeea, Donețk, Lugansk și Mariupol însă, capacitatea Rusiei de a redesena harta Europei și de a incita la război a devenit evidentă. Dacă ne gândim la curentul separatist prorus și la conflictele din Osetia de Sud, Abhazia și Transnistria din anii 1990 și 2000, conflictul din Ucraina sugerează existența unei traiectorii politice continue și îngrijorătoare. Revanșardă și rebelă, Rusia pare gata să conteste actuala ordine mondială instaurată la sfârșitul Războiului Rece. În 2015, majoritatea cercetătorilor, analiștilor și liderilor

Respeccidentalii au ajuns să perceapă guvernul rus condus de Vladimir Putin mai degrabă ca pe un rival decât ca pe un partener al Europei și al Statelor Unite². Indiferent cum va evolua actualul război ruso-ucrainean în următorii ani, șansele ca tensiunile dintre Rusia și Occident să scadă sunt slabe, atât timp cât cauzele fundamentale ale conflictului vor persista. Întrebările la care vor trebui să răspundă în următorul deceniu cercetătorii interesați de Rusia, factorii de decizie politică și strategii militare vor fi aceleași: va căuta Rusia să se extindă și mai mult în Europa de Est și în fostele state sovietice? Va încerca Rusia să-și reconfigureze granițele pentru a include fostele republici sovietice? Anexarea Crimeii și războiul din estul Ucrainei, pe care Rusia îl poartă din umbră, sub pretextul protejării așa-zișilor compatrioți ruși, demonstrează că o reevaluare a obiectivelor teritoriale ale Kremlinului în funcție de diaspora rusă din fostele republici sovietice este imperativă. Pe cine paște pericolul? Ce instrumente militare, umanitare, de propagandă și politice neocoercitive va utiliza Moscova? Unde are Rusia cele mai mari șanse să-și atingă scopurile? Unde are Kremlinul cele mai mari șanse să dea greș? Vom aborda fără ocolișuri toate aceste probleme în paginile care urmează.

Încă de la începutul anilor 2000, Rusia a căutat să-și mențină și să recâștige influența asupra fostelor republici ale Uniunii Sovietice, intensificându-și totodată eforturile de expansiune teritorială. Mai multe teorii au fost vehiculate în legătură cu factorii determinanți ai acestor politici. Influența actuală a Rusiei asupra politicii externe, economiei, sistemelor politice și sectoarelor energetice din fostul spațiu sovietic și din Europa a fost deja studiată. Aici însă vă voi spune o poveste care a fost ignorată, dar pe care Moscova o repetă cu încăpățănare – povestea „compatrioților” ruși. Acest concept vag, adoptat de

Respe Kremlin la începutul anilor 1990 face referire la o masă mare de oameni, între 25 și 150 de milioane, care trăiesc în afara granițelor Federației Ruse. În mare, „compatrioții” pot fi împărțiți în două grupuri, pe care va trebui să le diferențiem în cele ce urmează. În primul rând, în sensul cel mai strict al termenului, prin „compatrioți” înțelegem etnicii ruși care trăiesc în afara granițelor Rusiei, pe care-i voi considera ca atare sau pur și simplu ca fiind ruși. Într-un sens mai larg însă, această categorie îi include atât pe etnicii rușii, cât și pe cei care, deși nu sunt de etnie rusă, folosesc limba rusă în viața lor de zi cu zi în foarte mare măsură sau exclusiv și pe care eu îi voi numi „vorbitori de limba rusă” sau „rusofoni”. În sensul cel mai larg, guvernul rus a aplicat termenul de „compatrioți” urmașilor cetățenilor din fosta Uniune Sovietică în general, inclusiv acelor indivizi și grupuri etnice care, deși nu vorbesc limba rusă, au anumite afinități culturale, politice și spirituale cu Federația Rusă, cu Imperiul Rus din trecut și cu „Lumea Rusă”. În cele ce urmează, voi folosi eu însămi, adesea, termenul „compatrioți ruși” sau „compatrioți” pentru a face referire la toate aceste trei grupuri; în schimb, multe state foste sovietice refuză să folosească acest termen, asemenea multora dintre cei cărora Moscova îl aplică. Prin urmare, voi folosi și termeni mai neutri, cum ar fi „diaspora rusă”, „minoritatea rusă (minoritățile ruse)”, „minoritatea (minoritățile) vorbitoare de limba rusă” și alții asemenea, când voi discuta despre etnicii ruși și vorbitorii de limba rusă care trăiesc în străinătate.

Mulți etnici ruși au ajuns să locuiască în afara Federației Ruse sau în fostele republici sovietice după ce au emigrat în căutarea unui loc de muncă ori au fost strămutați forțat în epoca sovietică sau chiar pe vremea țărilor. După dezintegrarea

Respe Uniunii Sovietice, cei mai mulți au rămas în țările respective, devenind cetățeni ai noilor state independente. De-a lungul timpului, această diasporă rusă, reconstruită politic de Moscova sub titulatura de compatrioți, a devenit un instrument al politicii neoimperialiste a Rusiei. Voi arăta în această carte cum, începând cu anii 1990 și în special după anul 2000, Moscova s-a folosit tot mai mult de compatrioții ruși, mai ales de etnicii ruși și vorbitorii de limba rusă din străinătate, pentru a dobândi influență asupra altor state și pentru a le contesta suveranitatea, iar în răstimpuri, chiar pentru a le lua teritorii. Ceea ce voi demonstra aici este faptul că Moscova folosește în mod eficient aceste grupuri ca pretext și instrument al politicii sale externe expansioniste.

Deși Moscova s-a folosit în permanență de diaspora pentru a-și menține influența după anii 1990, conflictul ruso-georgian din 2008 a constituit primul război în toată regula dintre Rusia și un fost stat sovietic al cărui obiect l-au constituit compatrioții ruși. Și totuși, de atunci încolo, prea puțini au văzut vreo legătură între politicile Rusiei privind compatrioții, agenda sa umanitară, politica de acordare a cetățeniei ruse și războiul informațional din regiuni îndepărtate ale fostului spațiu sovietic.

Cu toate acestea implicațiile teritoriale ale politicilor duse de Moscova cu privire la compatrioți s-au putut vedea în Crimeea și în teritoriile estice ale Ucrainei, în Osetia de Sud și Abhazia din Georgia, precum și în Transnistria Moldovei. Răspândirea vorbitorilor de limba rusă și a etnicilor ruși în țările membre ale fostei Uniuni Sovietice și în actualele regiuni separatiste și zone de conflict este prezentată în harta 1. Politicile rusești legate de compatrioți au amplificat tensiunile în Găgăuzia (Moldova), în districtul Ida-Viru (Estonia), în regiunea

Respe Latgalia (Letonia), în nordul Kazahstanului, Armenia și în alte părți ale fostului spațiu sovietic. Evoluția situației din Ucraina, Georgia și celelalte regiuni a arătat că politica rusească privind compatrioții este inextricabil legată de ambițiile expansioniste și neoimperialiste ale acestei țări. Aceste politici au pentru Moscova o funcție integrativă – de unificare a tuturor rușilor și, totodată, de unificare cu țara-mamă a teritoriilor în care aceștia locuiesc.

HARTA 1

Răspândirea populațiilor rusofone în teritoriile disputate din fostele state sovietice. Hartă elaborată de Giedrė Tamašauskaitė.

Respeși-ar putea abandona în anii următori proiectul de reconstrucție imperială din cauza costurilor economice și diplomatice mari.

Prezentare generală

În următorul capitol voi expune cele șapte etape pe care le-am identificat în traiectoria politicii de reimperializare a Rusiei. Voi arăta legătura strânsă dintre mijloacele mai blânde de influență și tacticile dure folosite de Rusia pentru a-și atinge scopurile de anexare teritorială. Traiectoria propusă ar trebui să fie considerată un instrument explicativ mai degrabă decât un calendar pentru viitoarele aventuri expansioniste ale Rusiei.

În capitolul 3 voi examina politicile Moscovei și legislația rusă privind diaspora, în vigoare între 1990 și 2015, pentru a demonstra cum s-a ajuns în timp la conceptul politic de „compatrioți”, aplicat etnicilor ruși, vorbitorilor de rusă, dar și altor minorități din afara granițelor țării. Voi urmări în special evoluția acestor politici ale Moscovei pe parcursul anilor 2000, din momentul în care compatrioții au început să reprezinte o problemă până când au început să fie priviți ca o potențială resursă, de care Rusia se putea folosi în împlinirea aspirațiilor ei geopolitice. Voi studia originile termenului „compatriot”, precum și politicile etnice ale lui Stalin, care au creat premisele existenței diasporei ruse și a statelor multietnice de astăzi.

În capitolul 4 voi prezenta mai multe studii de caz pentru a descrie evoluția progresivă a traiectoriei politicii de reimperializare a Moscovei, de la politicile necoercitive și politica de protecție a compatrioților până la politicile separatiste și, în final, la anexare. Plasând războiul din Ucraina, din 2014–2015, în cadrul mai larg al politicilor Rusiei, voi arăta cum s-a ajuns treptat la anexarea Crimeii, ca și la conflictul separatist care continuă să se desfășoare în estul Ucrainei, prin practicarea

la început a unor politici necoercitive, a pașaportizării și a războiului informațional. Cazul Ucrainei va fi discutat în comparație cu politica dusă de Moscova în raport cu regiunile separatiste georgiene, Osetia de Sud și Abhazia, și cu cele din Moldova, Transnistria și Găgăuzia.

Cazul unic al statelor baltice, membre UE și NATO, va fi discutat în capitolul 5. Voi analiza implicațiile politicilor ruse privind compatrioții din Estonia, Letonia și Lituania, mai ales modul în care acestea evoluează dincolo de instrumentele necoercitive, spre pașaportizare și război informațional. De asemenea, voi analiza în acest capitol succesele și eșecurile politicilor Rusiei, precum și probabilitatea unui viitor conflict pornind de la unele exemple mai vechi, cum ar fi tensiunile de la Tallinn stârnite de Moscova în anii 2000, și de la comparația cu conflictele din estul Ucrainei, Georgia, Moldova și mai departe.

În capitolul 6 voi trece la analiza țărilor din Asia Centrală, Kazahstan, Kîrgîzstan, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan, din punctul de vedere al politicilor ruse privind compatrioții și voi arăta cum Kazahstanul se află în poziția cea mai riscantă în ceea ce privește implicațiile expansioniste pe termen lung ale acestor politici din cauza numărului mare de etnici ruși și vorbitori de rusă din teritoriile situate la granița cu Rusia. Tot în acest capitol mă voi apleca asupra variațiilor înregistrate în politica de reimperializare a Rusiei în ceea ce privește statele din Asia Centrală, unde i-a fost mult mai greu să facă următorul de pas de la politicile necoercitive, umanitare și de la sprijinul acordat compatrioților, din cauza regimurilor autoritare și a politicilor naționaliste din aceste țări.

Despre ultimul grup de țări avute în vedere în această carte, Belarus și Armenia, voi vorbi în capitolul 7. Aceste state au rămas printre cei mai apropiați aliați ai Rusiei după obținerea independenței, oferindu-ne o perspectivă unică asupra modului

Respe în care funcționează, în fostele state sovietice extrem de cooperante, dependente de Rusia și vulnerabile în fața ei, politicile de reimperializare ale Moscovei care au la bază principiul protecției compatrioților. Analiza va demonstra că aceste state au o capacitate redusă de rezistență atât în fața mijloacelor mai blânde de influență ale Rusiei, cât și în fața celor mai coercitive, astfel încât ele fac parte *de facto* din proiectul imperial al Rusiei, fără a mai fi nevoie să se recurgă la agresiuni fățișe.

În concluzie voi rezuma evoluția politicilor expansioniste ale Moscovei privind compatrioții, pornind de la cele mai clare și mai actuale exemple și terminând cu acele cazuri de țări din vecinătatea Rusiei care prezintă cel mai mare risc de a-i cădea victimă în viitor. Voi arăta de asemenea de ce consider că Moscova a reușit deja să-și implementeze strategia de reimperializare în Ucraina, Georgia, Moldova, a înregistrat mari progrese în statele baltice, a dat roade semnificative în Armenia și Belarus și a dat greș în general în Asia Centrală. Voi evalua în plus consecințele pe termen lung ale politicilor neoimperialiste ale Rusiei, inclusiv conflictele înghețate și capacitatea voalată a țărilor amenințate din punct de vedere teritorial de a acționa independent în politica externă. În sfârșit, voi analiza implicațiile constatărilor mele din această carte pentru politica occidentală față de Rusia și compatrioții ruși, precum și politicile țărilor din imediata vecinătate a Rusiei cu privire la minoritățile rusofone și alte comunități minoritare.

Responde diplomatic și chiar militar, pentru ca, la final, să-i folosească în scopul satisfacerii propriilor ambiții teritoriale în fostul spațiu sovietic. În cazuri precum cele ale Ucrainei și Crimeii, precum și în cazul Osetiei de Sud și al Abhaziei din Georgia, aceste manevre au avut ca rezultat anexarea la propriu a teritoriilor locuite de compatrioții ruși și de vorbitorii de rusă. Chiar dacă într-o măsură mai mică, același lucru s-a întâmplat și în Transnistria. De asemenea, lucrurile par să se întâmple la fel în Estonia, Letonia, Lituania, Belarus, Kazahstan, precum și în celelalte state din imediata vecinătate a Rusiei.

După cum văd eu lucrurile, se pot distinge șapte etape parcurse de Moscova, cu din ce în ce mai multă consecvență, în politica de reimperializare construită pornind de la conceptul de compatrioți: 1) politica necoercitivă, 2) politicile umanitare, 3) politicile propriu-zise privind compatrioții, 4) pașaportizarea, 5) războiul informațional, 6) măsurile de protecție, 7) controlul neoficial sau anexarea oficială a teritoriilor locuite de compatrioți. Totul pornește de la influența culturală, economică și lingvistică a Rusiei asupra populațiilor de compatrioți și asupra statelor-țintă. Ca o consecință sau simultan, Moscova a dus o politică umanitară de ajutorare și de protecție a diferitelor drepturi ale vorbitorilor de limba rusă din alte state, la nivel unilateral, bilateral sau prin intermediul instituțiilor multilaterale. Următoarea etapă constă în instituționalizarea comunității compatrioților din diaspora reconstruite politic, prin intermediul diferitelor politici și legi, programe și organizații, cum ar fi Fundația „Russki Mir” („Lumea Rusă”), creată de statul rus, și rețeaua „Russki Dom” („Casa Rusă”). Politica de pașaportizare – prin care etnicilor ruși, vorbitorilor de rusă și celorlalte minorități care ocupă anumite teritorii din fostele republici sovietice le este oferită cetățenia rusă – ajută la coagularea unor puternice comunități de cetățeni ruși în afara

Respectiv granițelor țării. În acest moment, toate condițiile au fost create pentru ca Moscova să poată declanșa o adevărată campanie mediatică adresată tuturor compatrioților săi, interni sau externi, proclamând nevoia „urgentă” de protejare a acestora și a cetățenilor ruși din afara granițelor țării. Ultima etapă constă în alimentarea aspirațiilor separatiste ale acestor cetățeni, încheindu-se cu anexarea de către Rusia sau controlul direct asupra teritoriilor locuite de compatrioți. Unele dintre aceste etape ale traiectoriei politicii de reimperializare a Rusiei pot interfera, pot avea loc simultan sau pot decurge într-o ordine puțin diferită, numai prima etapă, cea de cooptare a etnicilor ruși și a vorbitorilor de limba rusă, și ultima, cea în care are loc expansiunea teritorială sub pretextul protecției acordate compatrioților sau altor minorități, în cadrul unui război informațional fulger, vor rămâne neschimbate.

Mai degrabă însă decât un calendar sau un set de politici oficiale, ceea ce ne dezvăluie acest scenariu propus în șapte etape sunt scopul și contextul în care se încadrează toate acele politici aparent disparate duse de Rusia până acum pe neobservate. Nu putem ști dacă și când va trece Moscova la măsuri militare și la anexarea de teritorii sub pretextul protejării compatrioților ruși în, să zicem, Kazahstan și Estonia. Oricum, dacă lucrurile se vor desfășura conform acestui scenariu, în statele care au trecut deja prin primele cinci etape ale politicii neocoercitive, măsurilor umanitare, politicii privind compatrioții, pașaportizării și campaniei mediatice, terenul este deja pregătit pentru trecerea în viitor la tactici probabil mai agresive. Rusia a atins deja cote diferite de succes în diversele republici foste sovietice în ceea ce privește aceste politici. Și totuși faza de anexare rămâne în continuare mai degrabă o posibilitate decât un rezultat sigur. La fel, în ciuda unor politici consecvente care au pregătit terenul pentru ca Rusia să își poată exercita influența sau să poată controla

Respectiv teritoriile locuite de compatrioții ruși, rezultatul nu poate fi nici precis și nici garantat.

Unii ar putea spune că politicile duse de Moscova în Ucraina, Georgia, Moldova și alte regiuni au fost mai degrabă hazardate decât planificate și că nu există o traiectorie coerentă care să se poată discerne în politica guvernului rus. După cum voi arăta însă în următorul capitol, politicile Moscovei privitoare la compatrioți au avut nevoie de timp pentru a se dezvolta, nefiind statornice și coerente la început. În orice caz, cele aproximativ 20 de politici și legi diferite privitoare la compatrioți, adoptate de Rusia între 1994 și 2015, pe care le prezint în următorul capitol, demonstrează cât se poate de clar atenția sporită pe care Kremlinul a acordat-o diasporei ca instrument de politică externă. De asemenea, este cât se poate de rezonabil să conchidem că acțiunile lui Putin și în special sincronizarea acestora au fost ghidate de oportunism. În mod cert, revoluția ucraineană din Piața Maidan, din 2014, care a izbucnit pentru că se dorea o mai mare apropiere a țării de Occident și care s-a terminat într-o baie de sânge, ca urmare a ciocnirilor dintre proruși și militanții prooccidentali de la Kiev, dar și cu demiterea președintelui ucrainean Viktor Ianukovici, a creat instabilitate în Ucraina și, în același timp, o bună ocazie pentru Moscova de a lua înapoi Crimeea și de a alimenta un conflict în partea de est a țării³. Tot așa, operația militară georgiană din 2008, de recuperare a teritoriului separatist Osetia de Sud, unde erau staționate trupe rusești de menținere a păcii, a reprezentat un alt moment oportun pentru Rusia de a-și transfera oficial trupele din Osetia de Sud în Abhazia. Deși constituie un incident de proporții mult mai mici, decizia guvernului eston din 2007 de mutare a monumentului soldatului sovietic de la Tallinn a oferit Moscovei o altă ocazie de a instiga la revoltă minoritatea rusă din Estonia.

Respectiv, cu toate acestea, oportunismul poate merge mână în mână cu planificarea atentă. „Norocul îi ajută pe cei îndrăzneți” spune un proverb latinesc, dar Louis Pasteur spunea că „norocul îi ajută pe cei pregătiți”. Ambele maxime se potrivesc foarte bine procesului de reimperializare.

În continuare, voi detalia cele șapte etape ale procesului de reimperializare, trasând astfel un fel de foaie de parcurs a politicii externe practicate de Rusia în raport cu fostele state sovietice pe teritoriul cărora locuiesc mari comunități de etnici ruși sau alte minorități vorbitoare de limba rusă și, totodată, un cadru pentru studiile de caz individuale de care mă voi ocupa în capitolele următoare, centrate pe țări precum Ucraina, Georgia, Moldova, Estonia, Letonia, Lituania, Belarus, Armenia, Kazahstan și altele avute în vedere de Rusia. Mai degrabă în aceste studii de caz, și nu aici, voi oferi mai pe larg și astfel de exemple de politici de reimperializare. Tot în aceste capitole voi arăta și că există un moment comun pentru diferitele țări aflate pe traiectoria reimperializării când politicile neocoercitive sunt înlocuite cu cele agresive. De obicei, acest moment coincide cu acela în care țări precum Moldova, Georgia, Ucraina și Armenia au ales să se întoarcă spre Occident și au căutat să aibă relații mai strânse cu NATO sau UE. În acel moment, statele în cauză au cunoscut o trecere rapidă de la politicile neocoercitive practicate de Rusia la dezlănțuirea unui război informațional, politici de înarmare și pregătire a grupărilor separatiste și pașaportizare.

Faza I: puterea neocoercitivă

Potrivit politologului american Joseph Nye, care se numără printre cei mai importanți specialiști în domeniul puterii neocoercitive, această formă de putere reprezintă capacitatea unui

Respețind experiența personală, ea respinge mitul conform căruia rusofonii ar fi discriminați, persecutați sau intimidați în vreun loc din Ucraina, inclusiv în regiunile vestice, unde se vorbește preponderent ucraineana. Respinge de asemenea în mod hotărât perspectiva unei protecții din partea Moscovei – „mă întreb de cine o să ne protejeze Rusia? De noi înșine? Toate deciziile legate de ceea ce se întâmplă în țara noastră ar trebui să fie luate în interior și nu avem nevoie de un ajutor din afară”.

La fel par să creadă și rusofonii din Găgăuzia, o regiune a Moldovei în care aceștia sunt majoritari. Denis este un tânăr ziarist, vorbitor nativ de limba rusă³⁶. „Mama mea este moldoveancă și tatăl meu este găgăuz, dar între ei vorbesc rusa, pentru a se putea înțelege. Din acest motiv, și eu vorbesc limba rusă încă din copilărie.” El spune că, în orașe, majoritatea găgăuzilor vorbesc rusa, dar, în provincii, vorbesc găgăuză, deși toți știu rusa foarte bine și acolo. Nu este de acord să fie considerat compatriot rus, afirmând: „Eu sunt cetățean al Moldovei. Țara mea este Moldova! M-am născut aici și îmi iubesc țara!” Nu s-a simțit niciodată discriminat în Moldova, în afară de cele câteva ocazii în care i s-a cerut, aflându-se în capitala Chișinău, să vorbească în limba română. Este convins că „nimeni de aici nu își dorește protecția Rusiei”.

În regiunea moldovenească separatistă Transnistria, părerile sunt însă împărțite. Evgheni are în jur de treizeci de ani și este membru al principalului partid politic³⁷. El reprezintă avangarda compatrioților proruși din Moldova. Se consideră compatriot rus și rus pentru că „m-am născut și am fost crescut într-un mediu rusesc și am o singură patrie – Rusia”. Fiind un patriot rus devotat, Evgheni militează activ pentru integrarea Transnistriei în Rusia și transformarea acesteia într-o parte a Novorossiei și a Uniunii Economice Eurasiatice.

Respectând a fost întrebat despre nemulțumirile pe care le are, răspunsul lui a fost: „Numai guvernul moldovenesc care contează pe sprijinul Occidentului le cauzează probleme rusofonilor.” El mai crede că „protecția Rusiei este necesară și că ar fi nevoie de câteva baze militare pentru a potoli oficialitățile prooccidentale de la Chișinău”. În final, când a fost întrebat despre politicile duse de Rusia în 2014 față de Ucraina, răspunsul lui a fost că „Crimeea a aparținut Rusiei dintotdeauna” și că astfel „a fost reparată o mare greșală istorică”.

Konstantin are în jur de cincizeci de ani. Este manager de vânzări și veteran al Războiului din Transnistria³⁸. La fel ca Evgheni, are o pronunțată atitudine prorusă. Deși deține pașaport transnistrean, moldovenesc și rus, se consideră rus pentru că s-a născut în Rusia și s-a mutat în Transnistria abia spre sfârșitul anilor 1990. Și el este un devotat patriot rus, explicând că „am crescut în URSS, familia mea a vorbit dintotdeauna limba rusă și noi am susținut dintotdeauna lupta împotriva Occidentului”. Deși este un susținător înrăit al anexării Crimeii, are o atitudine ambivalentă când vine vorba de implicarea Rusiei în estul Ucrainei sau Novorossia, cum o numește el – „pur și simplu pentru că această regiune nu este de maximă importanță în acest moment”.

Iana, profesoară de liceu, care se apropie de treizeci de ani, reprezintă segmentul cel mai puțin prorus al vorbitorilor de limba rusă din Transnistria³⁹. Deși acum vorbește limba rusă, se consideră a fi ucraineană, pentru că „în familie am vorbit întotdeauna ucraineană” și nu se consideră o compatrioată rusă ori făcând parte din Lumea Rusă. Întrebată despre protecția pe care Rusia intenționează să le-o acorde rusofonilor din Transnistria, ea a răspuns că „Rusia a făcut multe promisiuni Transnistriei și poporului ei, dar, în realitate, foarte puține

Respe lucruri s-au schimbat. Din nefericire, singurul sprijin pe care ni-l poate furniza Rusia este cel militar”. Ea a adăugat că „prieteni mei ruși sunt nemulțumiți atât de politicile Moldovei, cât și de cele ale Rusiei”. Iana este foarte critică la adresa implicării Rusiei în Ucraina: „Am mulți prieteni care locuiesc în Crimeea și în estul Ucrainei, prin urmare nu am o părere bună despre agresiunea Rusiei. Oamenii mor degeaba acolo.”

În cazul Georgiei, a fost din cale afară de greu să primim răspunsuri de la locuitori din regiunile separatiste Abhazia și Osetia de Sud, cărora le este teamă să discute despre identitatea lor națională și sentimentele pe care le au față de Rusia. Câțiva au acceptat totuși să ne spună părerea lor, cu condiția să rămână complet anonimi. Boris, un bărbat în jur de patruzeci de ani, cu studii universitare, locuiește cu familia în Abhazia, dar conduce o firmă în Rusia⁴⁰. Are sentimente oarecum ambigue față de Rusia. Deși abhaza este limba lui maternă, în prezent se folosește mai mult de rusă. Susține însă că asta nu i-a afectat identitatea: „Nu mă consider rus, pentru că sunt abhaz. Nu sunt compatriot rus, pentru că nu m-am născut și nici n-am trăit niciodată în Rusia... Patria mea este Abhazia.” Și totuși consideră că Abhazia are nevoie de protecția Rusiei, „pentru că este o țară mică și nu poate să-și rezolve singură problemele”. În aceeași logică, el sprijină politica dusă de Moscova în estul Ucrainei și Crimeea.

Soslan este născut în Osetia de Sud, are în jur de cincizeci de ani și o înclinație evidentă spre scepticism⁴¹. Locuiește în Osetia de Sud, dar călătorește adesea în Rusia și admite că, parțial, se poate considera compatriot rus dat fiind că s-a născut în Uniunea Sovietică și are cetățenia rusă. În schimb, identitatea lui de oset este foarte puternică. „Vorbesc rusa fluent, dar nu sunt rus, sunt oset, iar pașaportul rusesc nu reprezintă altceva pentru mine decât un document de care am nevoie pentru a călători”

Cuprins

Prefață — <i>Imperiul contraatacă. Funcția strategică a minorităților „etno”-imperiale</i> de Dan Dungaciu	5
Capitolul 1 — <i>Întoarcerea la imperiu</i>	19
Capitolul 2 — <i>Reimperializarea Rusiei: de la politica necoercitivă la anexare</i>	53
Capitolul 3 — <i>Originile și evoluția politicilor Rusiei privind compatrioții</i>	102
Capitolul 4 — <i>Separatism și anexare: Moldova, Georgia și Ucraina</i>	157
Capitolul 5 — <i>Punctul vulnerabil al NATO: statele baltice</i>	217
Capitolul 6 — <i>Făurirea statului și loialitățile schimbătoare: Asia Centrală</i>	270
Capitolul 7 — <i>Aliați sau ținte? Belarus și Armenia</i>	327
Concluzie	373
<i>Note</i>	397
<i>Listă de abrevieri</i>	493
<i>Mulțumiri</i>	495
<i>Index</i>	497